

Anita Szczepanek (Kraków)

THE ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF SKELETONS OF THE CORDED WARE CULTURE AND THE TRZCINIEC CULTURE FROM GABUŁTÓW, SITE 1, THE DISTRICT OF KAZIMIERZA WIELKA, THE ŚWIĘTOKRZYSKIE PROVINCE

The anthropological analysis was performed on skeletons of the Corded Ware culture and the Trzciniec culture, discovered in objects described in Jacek Górski and Paweł Jarosz's article included in the present volume.

Feature 1 — a central grave

The skeleton is fragmentarily preserved. In the western part of the grave pit permanent teeth were found: in the maxilla canine teeth and the premolar teeth, M¹ and M² on the right side and M¹ on the left side are preserved. Also all premolar teeth of the mandible, the whole set of molar teeth on the right side and M² on the left side are present. The first molars and premolars are barely attrited (2°), whereas the remaining teeth have only their enamel surface attrited (1°). The postcranial part of the skeleton is represented only by small fragments derived from the diaphysis.

On the basis of the degree of attrition of the preserved permanent teeth it has been established that the remnants belonged to an individual of the *Adultus* age, of indeterminate sex.

Feature 2 — a niche grave

Individual I

The skeleton was found in the centre of the niche; it lay down on its back and had the legs pulled up rightward, being orientated in the N-S direction: the head southward and the face eastward.

The skull is secondarily badly damaged; fragments of the cranial vault survived as fractions of parietal and temporal bones. The preserved sections of the coronal suture are internally

obliterated, and externally in the process of being obliterated. Permanent teeth were found beside the cranial bones: in the maxilla, bilaterally there survived canine teeth, all premolar teeth, a complete set of molars on the right side and M^2 and M^3 on the left side. There are also present all molar teeth of the mandible, P_2 on the right and left side, and a canine tooth on the left side. The teeth are unevenly attrited: canine teeth, premolar and the first molar teeth the strongest (3°), and the remaining molar teeth to a lesser extent (2°). On the surface of the teeth there can be seen traces of dental deposits. Hypoplastic changes in the form of parallel lines are also visible on the surface of upper canine teeth.

In the postcranial skeleton there survived fragments of the distal epiphyses of the right and left humeral bones. The left ulnar bone has been reconstructed ($M1 - ca. 250$ mm); also the right wrist capitate bone was preserved. There survived fragments of shafts of the right and left femoral bones. The degree of development of the rough line is moderate (the pilastrian index = $110.7, 110.3$). On the preserved fragments of shafts of the tibial bone and the fibula there can be seen traces of a healed fracture, but bone fragments have been displaced. There are also present fragments of the distal epiphyses of the femoral and tibial bones, the right patella, and fragments of the metatarsal bones and phalanges.

The preserved elements of the skeleton indicate that the remnants belonged to an individual of the *Maturus* age, most probably a male. The intravital body height of *ca.* 166 cm (according to Trotter and Gleser, 1952) has been determined on the basis of measurements of the ulnar bone.

Individual II

The remnants are laid on the back, the head being orientated northward.

The skull is secondarily badly damaged, of which there only survived fragments of the vault in the form of fractions of the parietal bones. In the material there are present the $M1$ teeth of the maxilla and the mandible, as well as the tooth buds $I1$ and C of the upper and the lower jaws, premolar tooth buds of the maxilla, the left tooth bud M^2 of the maxilla and the right M_2 of the mandible. On the right upper canine tooth there can be seen enamel hypoplasia in the form of parallel lines. In the postcranial skeleton there survived fragments of two thoracic vertebrae, fine rib fractions, the right clavicle (body length: 80 mm), a fragment of the distal epiphysis of a humeral bone, fragments of the shafts of ulnar and femoral bones, and a fraction of the proximal phalanx of a hallux.

The preserved permanent teeth and their buds indicate that the remnants belonged to an individual of the *infans I/II* age (6–7-year-old), of indeterminate sex. On the basis of the length of clavicle bone body, the individual's age was classified as 4–6 years (according to Florkowski, Kozłowski, 1994).

Individual III

The remnants have the head orientated southward.

The skull is secondarily badly damaged; there are preserved only fragments of the vault

in the form of fractions of parietal bones. In the material, there are present primary teeth: the left i^1 , the right and the left i^2 , and the m^1 and m^2 of the maxilla, the right and the left m_1 , the left m_2 of the mandible, as well as the permanent tooth buds I1 and M1 of the upper and lower jaws, and the right and the left I^2 , C and premolar teeth of the maxilla. The postcranial skeleton is represented by fine fractions of the shafts of long bones.

The preserved primary teeth and permanent tooth buds indicate that the remnants belonged to an individual of the *infans I* age (3–4-year-old), of indeterminate sex.

Feature 4 — a grave of the Trzciniec culture

There survived fine bone fragments of the skull, fractions of the crown of a molar and a premolar tooth (crown attrition: 2°), fragments of the left pyramid, fine fractions of shafts and epiphyses of long bones.

The preserved bone fragments indicate that the remnants belonged to an adult individual of indeterminate sex.

Feature 5 — a grave of the Trzciniec culture

There survived only fine fractions of the poorly attrited (1–2°) crowns of molar and premolar teeth and fragments of a canine tooth. In the postcranial skeleton there are present only fragments of the shafts of long bones.

On the basis of the preserved dentition it has been established that the remnants belonged to an individual of the *Juvenis* age, of indeterminate sex.

Gabułów, Site 2

There survived fragments of the left hip bone and a fraction of the shaft of the fibula.

The preserved bone fragments indicate that the remnants belonged to an adult individual of indeterminate sex.

The study was supported by the BW/IZ/2005.

References

- Florkowski A. and Kozłowski T. 1994. Ocena wieku szkieletowego dzieci na podstawie wielkości kości. *Przegląd Antropologiczny* 57(1–2), 71–86.
- Trotter M. and Gleser G. C. 1952. Estimation of stature from long bones of American Whites and Negroes. *American Journal of Physical Anthropology* 10, 463–514.
- Ubelaker D. H. 1989. *Human skeletal remains. Excavation, analysis, interpretation*. Washington.

Anita Szczepanek (Kraków)

ANALIZA ANTROPOLOGICZNA SZKIELETÓW KULTURY CERAMIKI SZNUROWEJ I KULTURY TRZCINIECKIEJ Z GABUŁTOWA, STANOWISKO 1, POW. KAZIMIERZA WIELKA, WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIE

Przeprowadzono analizę antropologiczną szkieletów kultury ceramiki sznurowej i kultury trzcinięckiej odkrytych w obiektach opisanych w artykule Jacka Górskiego i Pawła Jarosza zamieszczonym w niniejszym tomie.

Obiekt 1 – grób centralny

Szkielet zachowany fragmentarycznie. W zachodniej części jamy grobu znajdowały się zęby stałe – z szczęki zachowały się obustronnie kły, zęby przedtrzonowe, M^1 i M^2 strony prawej oraz lewy M^1 . Obecne są także wszystkie zęby przedtrzonowe żuchwy, komplet zębów trzonowych strony prawej oraz lewy M_2 . Zęby są słabo starte – pierwsze zęby trzonowe i zęby przedtrzonowe (2°), pozostałe mają startą tylko powierzchnię szkliwa (1°). Część postkranialna szkieletu reprezentowana jest jedynie przez drobne fragmenty pochodzące z trzonu kości długiej.

Na podstawie stopnia starcia zachowanych zębów stałych ustalono, że szczątki należały do osobnika w wieku *Adultus*, płci nieokreślonej.

Obiekt 2 – grób niszowy

Osobnik I

Szkielet ułożony na plecach z podkurczonymi nogami zwróconymi na prawo, zorientowany wzdłuż osi N-S, głową na S a twarzą na E spoczywający w centrum niszy.

Czaszka silnie wtórnie zniszczona, zachowały się fragmenty sklepienia w postaci ułamków kości ciemieniowych i skroniowych. Zachowane odcinki szwu wieńcowego są od wewnątrz obliterowane, od zewnątrz w trakcie obliteracji. Przy kościach czaszki znaleziono zęby stałe – z szczęki zachowały się obustronnie kły, wszystkie zęby przedtrzonowe, komplet zębów trzonowych strony prawej oraz M^2 i M^3 strony lewej. Obecne są także wszystkie zęby trzonowe żuchwy, prawy i lewy P_2 oraz lewy kiel. Zęby są starte nierównomiernie: najsilniej (3°) kły, przedtrzonowe oraz pierwsze zęby trzonowe, słabiej (2°) pozostałe zęby trzonowe. Na powierzchniach zębów widoczne są ślady kamienia nazębnego. Zmiany hyoplastyczne w postaci linii równoległych obserwuje się na powierzchni górnych kłów.

Z szkieletu postkranialnego zachowały się fragmenty nasady dalszej prawej i lewej k. ramiennej. Zrekonstruowano lewą kość łokciową ($M1$ – ok. 250 mm), zachowała się

także prawa kość główkowata nadgarstka. Zachowały się fragmenty trzonów prawej i lewej kości udowej. Stopień rozwoju kresy chropawej jest średni (wskaźnik pilastrii = 110.7_p 110.3_p). Na zachowanych fragmentach trzonów kości piszczelowej i strzałkowej widoczne są ślady wygojonego złamania, ale fragmenty kości uległy przemieszczeniu. Obecne są także fragmenty nasad dalszych kości udowej i kości piszczelowej, prawa rzepka oraz fragmenty kości śródstopia i paliczków.

Zachowane elementy szkieletu wskazują, że szczątki należały do osobnika w wieku *Maturus*, prawdopodobnie mężczyzny. Przyżyciową wysokość ciała — ok. 166 cm (wg Trotter i Gleser 1952) ustalono w oparciu o pomiar kości łokciowej.

Osobnik II

Szczątki ułożone na plecach z głową na północ.

Czaszka silnie wtórnie zniszczona, zachowały się jedynie fragmenty sklepienia w postaci ułamków kości ciemieniowych. W materiale obecne są M₁ szczęki i żuchwy, a także zawiązki I₁ oraz C szczęki i żuchwy, zawiązki zębów przedtrzonowych szczęki, zawiązek lewego M² szczęki oraz prawego M₂ żuchwy. Na prawym górnym kle widoczna jest hypoplazja szkliwa w postaci linii równoległych. Z szkieletu postkranialnego zachowały się fragmenty 2 kręgów piersiowych, drobne fragmenty żeber, prawy obojczyk (dł. trzonu — 80 mm), fragment nasady dalszej kości ramiennej, fragmenty trzonów kości łokciowych, fragmenty trzonów kości udowych oraz fragment paliczka bliższego palucha.

Zachowane zęby stałe oraz ich zawiązki wskazują, że szczątki należały do osobnika w wieku *infans I/II* (6–7 lat), płci nieokreślonej. Na podstawie długości trzonu obojczyka wiek osobnika (wg Florkowski, Kozłowski, 1994) mieścił się w klasie 4–6 lat.

Osobnik III

Szczątki ułożone głową na południe.

Czaszka silnie wtórnie zniszczona, zachowały się tylko fragmenty sklepienia w postaci ułamków kości ciemieniowych. W materiale obecne są zęby mleczne: lewy i¹, prawe i lewe i² oraz m¹ i m² szczęki, prawy i lewy m₁ oraz lewy m₂ żuchwy, a także zawiązki zębów stałych: I₁ i M₁ szczęki i żuchwy oraz prawego i lewego I², C oraz zębów przedtrzonowych szczęki. Szkielet postkranialny reprezentowany jest przez drobne fragmenty trzonów kości długich.

Zachowane zęby mleczne oraz zawiązki zębów stałych wskazują, że szczątki należały do osobnika w wieku *infans I* (3–4 lata), płci nieokreślonej.

Obiekt 4 — grób kultury trzcinieckiej

Drobne fr. kości czaszki, fr. korony zęba trzonowego i przedtrzonowego (starcie koron: 2°), fr. lewej piramidy, drobne fr. trzonów i nasad kości długich.

Zachowane fragmenty kości wskazują, że szczątki należały do osobnika dorosłego, płci nieokreślonej.

Obiekt 5 – grób kultury trzcinieckiej

Zachowane są jedynie drobne fragmenty słabo startych (1–2°) koron zębów trzonowych i przedtrzonowych oraz fragmenty kła. Z szkieletu postkranialnego obecne drobne fragmenty trzonów kości długich.

Na podstawie zachowanego uzębienia ustalono, że szczątki należały do osobnika w wieku *Juvenis* płci nieokreślonej.

Gabułów, st. 2

Fragmenty lewej kości miednicznej, fragment trzonu kości strzałkowej.

Zachowane fragmenty kości wskazują, że szczątki należały do osobnika dorosłego, płci nieokreślonej.

Praca wykonana w ramach BW/IZ/2005